

Изношењем личног мишљења, најчешће критички интонираног, у вези са најзначајнијим питањима која су третирана у студији, аутор се не придружује антиглобалистима, већ указује на сложеност ситуације и залаже се за тражење рјешења која види у схватању потребе прилагођавања цивилизацијским нормама, достигнућима и стермљењима. Јер, прилагођавања токовима глобализације и транзиције је од пресудног значаја за неразвијене и средње развијене земље, а посебно за мале, у које спада и наша

земља. Оно је императив за садашњу развојну фазу и вријеме које долази, што подразумеива концепт отворене тржишне привреде.

Резултати овог истраживања могу да послуже бројним корисницима, а нарочито научницима и наставницима, младим истраживачима, студентима и свима који су заинтересовани за истраживања из ове области. Објављивање студије проф. Драшковића обогатило је економску науку за један вриједни рад.

Милица Косић

Предраг Вукић, ЛЕТОПИСИ ОСНОВНИХ ШКОЛА У КЊАЖЕВИНИ ЦРНОЈ ГОРИ (1885-1908), Зборник докумената, Државни архив Црне Горе, Цетиње, 2003, стр. 880

Недавно се (крајем октобра 2003. г.) у издању Државног архива Црне Горе појавио зборник докумената „Љетописи основних школа у Књажевину Црној Гори (1885-1908)“ који је за штампу приредио Предраг Вукић.

Овај зборник несумњиво представља драгоцен корпус историјских извора о историји црногорског школства. Евидентно је да је структура школских љетописа, који су имали бити и хроника мјеста, замишљена као својеврстан етнографски спис који би обиловао подацима из локалне историје и етнографије мјеста у коме се школа налази. Разумљиво је што је вођење љетописа морало припасти учитељу, од кога је зависила цјелокупна просвјетна и културна активност на подручју школске општине.

Подаци из љетописа требало је да послуже и као грађа за историју Црне Горе, њеног културног блага и народног живота уопште. Учитељи су се приликом писања љетописа бринули да унесу тачне податке. Били су обазриви и опрезни, јер су за то били одговорни. Стил записивача јасно указује на различит образовни ниво мјесних учитеља.

У Државном архиву Црне Горе на Цетињу сачувано је укупно 423 школска љетописа из раздобља Књажевине Црне Горе. Груписани су у три архивска фонда: Главно школско надзорништво са 366 љетописа, Западно школско надзорништво са 6 љетописа и Министарство просвјете и црквених послова Књажевине Црне Горе са 51 школским љетописом. Сви су ови љетописи укључени у садржај зборника. У цетињском часопису

„Просвјета” који је излазио крајем XIX вијека, објављено је пет школских љетописа у раздобљу од 1894-1899. године. Због обиља драгоцених података који садрже, и они су прикључени овом зборнику школских љетописа, како би био што садржајнији и потпунији. Школски љетописи припремљени су за публикување уз пуно поштовање њиховог аутентичног текста.

На крају сваког појединачног љетописа, наведен је одговарајући научни апарат, (назив фонда, број фасцикле и инвентарски број документа).

О историји школства у Црној Гори као и о културно-просвјетном развоју постоји релативно обимна литература. Међутим, о школским љетописима није се готово ни писало. Стога се досадашњи рад на објављивању извора ове врсте не може означити као систематична, континуиран или нарочито интензиван. То је условило потребу за публикувањем историјских извора који прате развој појединих основних и средњих школа у Црној Гори. Резултат тога је и овај зборник докумената који је за штампу приредио и предговор написао један од најталентованијих историчара у Црној Гори Предраг Вукић. Осим што је историчар, Вукић је и врстан познавалац архивистике и библиотекарства, а његово широко образовање, умногоме је утицало на квалитет рада на самом зборнику.

Зборник је резултат вишегодишњег истраживања аутора, који је ово корисно дјело фундирао на архивској грађи Државног архива на Цетињу, у

којем ради више година. Та дугогодишња веза са архивским документима осјећа се и у ауторовом методолошком приступу обради ове грађе. Предраг Вукић се држао строго научне методологије. Говорећи о важнијим питањима из историје Црне Горе, кроз документа је понудио одговоре неоптерећене дневном политиком или идеолошким предзнацима.

Дуготрајна усредсређеност писца на проблем од првог до последњег документа довела је до уједначености у истраживачком методу. Методолошка досљедност показује чврстину приређивачких научних полазишта да архивска грађа чини темељ писања историје. Она историчару олакшава непристрасност при просуђивању, а због своје количине и разноврсности увијек омогућава новине у приступу и тумачењима. Зборник представља прије свега велики изазов и маестрални захват једног големог проблема, дуго отвораног, а до ове збирке недовољно обрађеног и импонује читаоцима и широј научној јавности. Истраживање колеге Вукића, тематски ново и фактографски богато уводи у науку једну до сада и неправедно занемаривану комплексну појаву. Вођен начелом објективности Вукић ни у једном питању није оставио дилему или нејасноћу, јер је понирао аналитички до сваке историјске чињенице, освјетљавајући је и то захваљујући свом неселективном приступу презентације докумената. Вукић је, наиме, у свом Зборнику сакупио сва документа везана за ову проблематику. Стога се ова књига актуелизована временом

наше подијељености, необавијештености и искривљености слике о догођеном препознаје, не само у научним и публицистичким круговима, већ и у широј јавности, као подстицај у васпитном значењу и функцији историје као науке. Богата фактографија коју књига доноси пружа могућност свима да провјеравају процесе и догађаје и да о њима закључују. У временима када се суочавамо са мноштвом контраверзних тумачења, мистификација и манипулација, овакви зборници, засновани на историјским изворима и чињеницама, могу и морају да разријеше многе дилеме које носи ово вријеме. Стога овај научно изузетно утемељен зборник, израђен по највишим стандардима историјске

науке, представља велики допринос не само историографији већ уопште културној баштини.

Зборник је опремљен регистрима личних имена и географских појмова и снабдевен је резимеима на енглеском и италијанском језику, што заокружује његову успјешно остварену цјеловитост.

Рецензенти књиге су угледни црногорски историчари *проф. др Борђије Борозан, проф. др Бранислав Ковачевић, проф. др Зоран Лакић и др Радослав Раскојковић*.

Нама преостаје да *Зборник* свесрдно препоручимо читаоцима, јер ће у њему наћи пуно новог и корисног.

Жарко Лековић

Поп Лазо Поповић Јабучанин: МЕМОАРИ -Подгорица: ЦИД, 2003. 283 стр.

У току 2003. године, у издању ЦИД-а изашла је још једна књига академика др Душана Ј. Мартиновића. Овога путу у питању је дјело које је припремио заједно са вишим архивистом Марином Мартиновић. Ради се о публикацији особене садржине, мемоарима попа Лаза Поповића Јабучанина који су настали у другој половини XIX вијека.

Два пута је у црногорској периодици било ријечи о дијелу писане оставштине не попа Лаза: једном у „Гласнику Етнографског музеја на Цетињу” 1964. књ. IV, а други пут у „Побједи” у фебруару 1976. У оба случаја његово стваралаштво трети-

рано је као дневник. У књизи о којој је ријеч његова оставштина, која се чува у архивском фонду Народног музеја на Цетињу, свеобухватније је сагледана. Наиме уврштен је његов животопис, који има карактер мемоара, а раније је представљен као дневник, и 90 докумената, такозваних „књига”, писама „карата” који говоре о трговачким пословима, купопродајним уговорима поп Лаза, његове браће и њиховог оца Савића Драгова, и новцу који је попо Лазо позајмљивао уз високу или „обичну” камату.

Публикација се састоји из три дијела: I Животопис, II Баштинске „књиге” (оригинали, регистри и фа-